

ФРИЦЮК ВАЛЕНТИНА АНАТОЛІЇВНА

доктор педагогічних наук, професор кафедри музикознавства,
інструментальної підготовки та хореографії

Вінницького державного педагогічного університету

імені Михайла Коцюбинського

ФРИЦЮК ВАСИЛЬ МИКОЛАЙОВИЧ

викладач кафедри музикознавства,
інструментальної підготовки та хореографії

Вінницького державного педагогічного університету

імені Михайла Коцюбинського

Напрямок: теорія та методика інструментально-виконавського мистецтва

**ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ
МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА НА ТВОРЧУ
ДІЯЛЬНІСТЬ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ ГРИ НА МУЗИЧНОМУ
ІНСТРУМЕНТІ**

Стаття присвячена питанням формування мотиваційної спрямованості майбутніх бакалаврів музичного мистецтва на творчу діяльність у процесі навчання гри на музичному інструменті. У роботі наголошується, що креативність є однією з ключових професійних якостей педагогів-музикантів, яка сприяє їхній самореалізації та успішності в професійній діяльності. Автори аналізують методологічні підходи до розвитку творчої мотивації студентів, акцентуючи увагу на ролі індивідуальних занять та співпраці між викладачем і студентом. Окреслено дидактичні методи і засоби, спрямовані на стимулювання інтересу до музично-виконавської діяльності, розвиток креативності та формування позитивного ставлення до творчості.

Ключові слова: креативність, музична освіта, творча мотивація, педагог-музикант, професійна підготовка, виконавська діяльність, музичний інструмент, індивідуальне навчання, творчість, інноваційні методи навчання.

Здатність до творчості є важливою професійною якістю майбутніх учителів, яку сьогодні особливо потребує система освіти. Досягти успіху в професійній діяльності може лише той педагог, який має високий рівень креативності та реалізував себе як творча особистість. Тому ключовим

завданням закладів вищої освіти є формування мотиваційної орієнтації майбутніх викладачів музичних інструментів у спеціалізованих мистецьких навчальних закладах на творчу діяльність [3].

У цьому контексті особливої значущості набуває розвиток креативності у майбутніх учителів музичного мистецтва, яка є ключовим компонентом їхньої професійної готовності та важливою умовою для самореалізації. Креативність, хоч і є необхідною для педагогів усіх профілів, для педагогів-музикантів має особливу цінність. Вона може проявлятися як у формі музичної творчості (створення чи обробка музичних творів, імпровізація), так і в інших аспектах педагогічної діяльності, зокрема у використанні нестандартних підходів до ознайомлення учнів із музикою, нетрадиційному доборі музичного матеріалу для уроків, а також у пошуку нових, оригінальних методів навчання та виховання засобами музичного мистецтва. Такі прояви можна назвати методичною творчістю.

Освітній процес ставить перед педагогом-музикантом різноманітні виклики, які потребують прояву креативності. Це можуть бути ситуації, що вимагають активізації зацікавленості та участі учнів, пошуку відповідей на несподівані запитання, вирішення педагогічних завдань, які виникають спонтанно під час уроків, та необхідності нестандартно й ефективно реагувати на них. Здатність генерувати оригінальні ідеї, виходити за межі звичних схем мислення й оперативно вирішувати проблемні ситуації – і є сутністю креативності.

Здатність до творчості не є вродженою якістю, а формується у процесі навчання та виховання. Дослідження підтверджують, що її розвиток відбувається під час активної діяльності завдяки цілеспрямованому педагогічному впливові.

Формування творчої особистості педагога-музиканта в процесі професійної підготовки досліджувалось з різних позицій (Т. Завадська, Л. Костенко, В. Крицький, І. Могилей, Н. Мозгальова, О. Олексюк, Л. Остапенко, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, Г. Саїк, Т. Стратан, О. Щолокова, В. Яконюк та ін.). Однак, проблемі розвитку творчої мотивації

приділено недостатньо уваги.

Аналіз досліджень і проведена діагностика креативності майбутніх педагогів-музикантів дозволили дійти висновку, що з набуттям студентами музично-виконавського досвіду ця якість не формується спонтанно. Отже, процес розвитку креативності має бути цілеспрямованим і педагогічно організованим.

У рамках нашого дослідження важливе значення для розуміння закономірностей розвитку креативності має концепція детермінованості психічного розвитку особистості. Відповідно до неї, зовнішні впливи на мислення впливають на результати мисленнєвого процесу лише через внутрішні умови, тобто через психічний стан суб'єкта.

Формування професійно значущих особистісних якостей, зокрема креативності, відбувається у взаємодії педагога і студента, що становить двосторонню систему. У цій системі важливо розрізняти зовнішні та внутрішні умови: зовнішні обставини, що впливають на об'єкт, і внутрішні характеристики, властиві самому об'єкту. Для досягнення результату необхідно забезпечити узгодженість цих умов.

Визначальну роль у розвитку креативності студента-музиканта відіграють його внутрішні установки, мотиви та потреби. Ефективна педагогічна взаємодія між викладачем і студентом можлива лише за умови врахування особливостей мотивації останнього.

Сучасний підхід до формування творчої особистості переглядає традиційні основи: головним фактором розвитку здатності до творчості є не стільки здібності, скільки мотиваційна сфера та потреби особистості.

Мотивація до творчості – це система стійких мотивів, що відображає особистісну трансформацію взаємодії соціальних і індивідуальних чинників у творчу спрямованість. Вона характеризує стан свідомості, який забезпечує пріоритет творчої діяльності в системі життєвих виборів і стратегій поведінки, підтримуючи творчий процес на всіх його етапах.

Одним із ключових завдань у розвитку креативності майбутніх викладачів музичних інструментів у спеціалізованих мистецьких навчальних закладах є формування установки на творчість. Саме установка на творчість дозволяє перетворити унікальний досвід особистості на джерело творчої діяльності.

Однак реалізація творчої діяльності залежить не лише від установки, але й від мотивів. Потреби виступають внутрішнім чинником, що формує ту чи іншу мотивацію. Потреба в творчості є джерелом формування мотиву творчості. Науковці виділяють три основні групи творчих мотивів: допитливість, пізнавальні та дослідницькі мотиви, пов'язані із самою діяльністю; мотиви особистої зацікавленості, самоствердження та прагнення до успіху; вищі соціальні мотиви, такі як бажання приносити користь суспільству [2].

Ми поділяємо думку науковців, що для розвитку творчої мотивації необхідно створити умови, які сприятимуть виникненню внутрішніх спонукань (мотивів, цілей, емоцій) до творчості, їхньому усвідомленню та подальшому розвитку мотиваційної сфери. Формування мотивації – це не просте «вкладання» зовнішньо нав'язаних мотивів, а процес, у якому важливо бачити не лише те, що вже досягнуто, а й зону найближчого розвитку мотивації.

Цей процес включає кілька етапів: актуалізацію наявних мотивів; постановку нових цілей на основі існуючих мотивів; появу нових мотивів; упорядкування мотивів та створення їхньої ієрархії; розвиток нових якостей мотивації, таких як самостійність і стійкість.

Загальний шлях розвитку мотивації, зокрема творчої, полягає у трансформації існуючих спонукань, які часто є уривчастими, імпульсивними, нестійкими чи викликаними зовнішніми стимулами, у зрілу і структуровану мотиваційну сферу.

Одним із ефективних способів формування творчої мотивації є спільна продуктивна діяльність учителя та учня, яка реалізує принцип єдності діяльності та спілкування. Заняття в класі навчання гри на музичному інструменті створюють особливо сприятливі умови для такої співпраці [4].

У класі музичного інструмента репродуктивні методи навчання зазвичай використовуються на початкових етапах, коли студент ще не здатний самостійно вирішувати поставлені перед ним завдання. У таких випадках студент багаторазово повторює окремі прийоми або епізоди музичного твору для розвитку автоматизму дій, орієнтуючись на зразок, запропонований викладачем.

У творчих методиках позиції викладача і студента є рівноправними щодо предмета засвоєння. Студент не обмежується лише «засвоєнням знань», а отримує можливість створювати нові смисли, ставити нові цілі навчання та формувати власне нове знання.

Сутність творчого методу в класі музичного інструмента полягає в тому, що студенту надається свобода самостійно вирішувати технічні та творчі завдання, максимально проявляючи свою ініціативу.

Розвиток творчої мотивації є завданням усіх педагогів вищої школи. Водночас ми прагнемо розкрити та реалізувати потенціал, закладений у заняттях індивідуального навчання, зокрема в класі музичного інструмента. Специфіка таких занять полягає в особливо тісному зв'язку між викладачем і студентом. Викладач індивідуальних дисциплін має унікальну можливість, завдяки регулярним і частим заняттям (іноді двічі чи тричі на тиждень – у концертмейстерському класі, ансамблі, під час гри на народних інструментах), не лише ґрунтовно вивчати сильні та слабкі сторони студентів, а й цілеспрямовано впливати на формування та розвиток їхньої творчої мотивації як майбутніх педагогів [4].

Ступінь складності музично-теоретичної інформації, що засвоюється студентами виконавського класу, має відповідати їхньому віковому рівню та професійно-інтелектуальним можливостям. Наприклад, студентам-початківцям (акордеоністам) можна запропонувати завдання на визначення аплікатури чи зміну міха, тоді як для старших студентів доцільно вводити елементи композиторської творчості: створення власних акомпанементів, обробок, транскрипцій або навіть авторських творів (навіть у стилізації відомих композиторів).

Отже, для стимулювання творчої мотивації майбутніх викладачів музичних інструментів у спеціалізованих мистецьких навчальних закладах в класі музичного інструмента педагог має володіти системою дидактичних методів і засобів, спрямованих на забезпечення привабливості творчої діяльності. Насамперед це включає формування позитивного ставлення до виступів перед публікою, розвиток потреби у виконавській діяльності, психологічної готовності до неї та отримання задоволення від процесу виконання. Виконавська діяльність стає успішнішою за наявності пізнавального інтересу до музичного мистецтва.

Значний потенціал для розвитку такого інтересу міститься у специфічному репертуарі, який можна використовувати для заохочення студентів. Важливо залучати студентів до систематичної музично-творчої діяльності, забезпечуючи їм усвідомлення професійної значущості свого репертуару та його використання в педагогічній і виконавській практиці. Крім того, необхідно реалізовувати особистісно орієнтований підхід, уважно підтримуючи навіть найменші прояви індивідуальної творчості.

Джерела:

1. Грабовська Т., Киричук О. Формування позитивної мотивації діяльності особистості. *Рідна школа*. 2002. №4. С. 12-14.
2. Кекух Л. В. Формування стимулів до педагогічної творчості: навчально-творчі завдання для майбутніх учителів початкових класів: Навч.–метод. посіб. для викл. і студ. вищих закладів освіти. К.: Наук. світ, 2000. 67 с.
3. Фрицюк В. А. До питання про дефініції креативності. *Шлях освіти*. Київ, 2003. №4. С. 12-14.
4. Фрицюк В. А., Фрицюк В. М. Мотивація професійного саморозвитку майбутніх педагогів-музикантів у творчому освітньому середовищі університету. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Зб. наук. пр. Випуск 53 / редкол. Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2019. С. 222-227.